

Strömstads Historieförening

Årgång 22 • Nummer 126 • Oktober 2017

Sanningen om
Elvira Madigan

Strömstads
största kamera

Ny cirkel om
norska Bohuslän

Historia med fullt ös!

Nu i oktober fyller SHF 21 år. Hipp, hipp hurra! Ända sedan starten har vi haft en egen tidning och det är mycket frivilligt arbete som ligger bakom varje nummer. Men vi har förstått att detta är en viktig länk mellan medlemmarna (som bara blir fler och fler, se sid 16!), så vi kör vidare!

På retrosidan, som visar upp allt mellan himmel och jord med nostalgisk touch, kan ni i dag läsa om Bengt-Åke Björks bamsekamera (sid. 6). Jämför gärna med storleken på de moderna minikameror som finns i dag...

Sällan har epitetet ”Profil” varit mer adekvat än det som gäller dagens profil, Ulf Hansson. På sid. 7 kan ni se hans svar på våra historiska frågor. Text att han skulle ha velat vara med på Gustav IV:s kröning år 1800

i Norrköping då det mesta slutade i kaos.

Studiecirklar är en framträdande aktivitet i SHF. Nu i höst kör vi en ny cirkel som handlar om ”Det norska Bohuslän” (sid. 13). Där blandar vi studier med resor till en del av platser som tas upp. Stefan Kihlberg är cirkelledare.

SHF:s traditionella höstresa går denna gång med buss till Dals Eds museum, ett Eldorado för intresserade av MC-veteraner, gamla sköna symaskiner, radioapparater m.m., m.m. Information och anmälan hittar ni på sid. 3. Resegruppen under ledning av Christina Moosberg kan lämna utförligare information.

Vårt dubbelarrangemang om Elvira Madigan med filmvisning och föreläsning dan därpå, blev

en riktig fullträff. Ni hittar Ann-Katrins och Tages text/bilder på sid. 8-10. Att visa film på riktig biograf gav mersmak, så styrelsen funderar nu på pröva detta grepp ytterligare. Kanske filmen om Inge Schiöler...

SHF planerar att nästa år arrangera en resa till vår vänförening Mortimer History Society i Ledbury, England. Vi har en stående inbjudan och våra engelska vänner har lovat att ta emot oss på bästa sätt. Vi återkommer med mer information längre fram.

Till sist: en liten rättelse, i förra numret stod Ann-Katrin Eklund som fotograf till bilden av personer runt middagsbord i Emilie-filmen. Det var filmteamet som tog den bilden, Ann-Katrin svarade dock för de andra bilderna.

Text: Åke Svanberg

**Strömstads
Historieförening**
nummer 126, årgång 22
Oktober, 2017.

Södra Hamngatan 26
452 30 Strömstad

Redaktion
Rolf Lindqvist, Ann-Katrin
Eklund, Tage Ödlund, Ulf
Hansson, Åke Svanberg

shf.red@historieforeningen.se
www.historieforeningen.se
www.facebook.com/
historieforeningen

Foto omslag: Ateljéfoto från
Ystad.

Tryck och produktion
Nordbloms Trycksaker AB
Hamburgsund, 0525-332 84

Papper 150 gr silk

Styrelsen
Ordförande
Rolf Lindqvist, 073-963 99 93
rl.lindqvist@telia.com

Vice Ordförande
Sonia Svensson, 070-21 35 220
svenssonsonia@gmail.com

Sekreterare
Tage Ödlund, 073-143 30 75
tageodlund@gmail.com

Kassör
Ingrid Sundemar, 0526-253 01
ingrid.sundemar@telia.com

Ledamöter
Ulf Hansson, Kristina Moosberg,
Bo Magnusson, Tommy Grahm,
Åke Svanberg

Medlemsavgift
175 kr för år 2017
BG. 5371-5389

451 Medlemmar

Klubbrummet på Strömstad
Museum håller öppet för
medlemmar varje måndagskväll
vår och höst kl 18-20.
Välkommen in på fika och samtal.

Bilder: www.pxhere.com

Mot öst i höst!!

- Datum:** 28 oktober 2017
Avresa: 09:00 från Sjukhusparkeringen/
Skeppsbroplatsen
Destination: Dals Ed med besök på Eds MC-
och Motormuseum. Utställning av
veteranmotorcyklar, men dessutom
mycket andra retrosaker, till exempel
hushållsmaskiner, radioapparater,
skivspelare m.m.
Hemsida: www.mc-dalsland.se

Därefter besök på gården Gamle Prestebakke från slutet
av 1700-talet. Där har Idd och Enningdalen Historielag
sin hemvist. Vi blir guidade och får information om deras
organisation och arbetssätt. Hemsida: www.idd.no

- Förtäring:** Vi ska ha kaffe och lunch efter vägen.
Förhoppningsvis Nellies Place i
Vassbotten. Återkommer med tid
och plats.
Hemkomst: Vi beräknar anlända Strömstad
cirka klockan 17:00
Kostnad: 200 kronor /pp för bussresan och
inträde på Eds museum. Om så
önskas ta med egen förtäring.

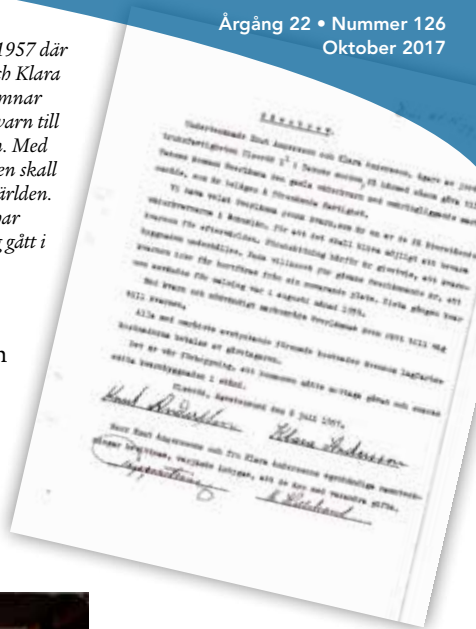
Anmälan senast söndag den 15 oktober genom
inbetalning till SHF BG 5371-5389. (Glöm ej namn)

*SHF-medlemmarna framför den mäktiga
kvarnen som står som en symbol för gamla
tidens slit och släp.*

Ulseröds kvarn imponerar

Gåvobrevet från 1957 där makarna Knut och Klara Andersson överlämnar sin gamla väderkvarn till Tanums kommun. Med förhoppning att den skall bevaras för eftervärlden. Nu 60 år senare har deras förhoppning gått i uppfyllelse.

Den imponerar inte bara i landskapet högt på berget söder om Havstenssund. Också dess historia och det gedigna renoveringsarbetet imponerar.

föreningarna i Tanum och Havstenssund drogs ett flerårigt renoveringsarbete igång. I augusti förra året var det dags för invigning.

Det kunde vi se och få information om på SHF:s historiska vandring i augusti.

Kvarnen byggdes i början av förra seklet men i augusti 1939, några veckor före andra världskrigets utbrott, stängdes dörren för gott. Och inget är rört sedan dess.

- Men det var inte kriget som gjorde att kvarnen lades i malpåse, berättade Dick Johansson från Tanums Hembygdsförening. Väderkvarnar blev helt enkelt utkonkurrerade av kvarnar med tändkule- eller elmotorer.

Under ledning av Tanums kommun och hembygds-

Inne i kvarnen ser man de mäktiga kvarnhjulen med sina kuggar.

Fönster och dörrar byttes ut, ett nytt vingspann på 15 meter monterades, hela kvarnen nymålades med rödtjära m.m., m.m. Ett projekt med en budget på 750.000 kr.

- Vi är givetvis mycket nöjda att alla tusentals timmar av frivilligt arbete och hjälp från sponsorer har gett resultat, konstaterade våra guider Dick och Fleming Arvidsson.

Kvarnen är en kulturhistorisk byggnad som har spelat stor roll i bygden. Dick kunde berätta många anekdoter om kvarnen, t ex under den schartauanska tiden då kvarnen måste stängas under högmässan.

- Men prästen hade ju den största gården så de ville gärna ha mjöl. Nog gjordes det undantag då och då, menade Dick.

SHF fick tillfälle att på trånga, branta trappor ta sig ända upp till toppen av kvarnen varifrån utsikten är vidunderlig. Bara det är värt ett besök!

*Text: Åke Svanberg
Foto: Rolf Lindqvist*

RETRO: Den största kameran i Strömstad

Mitt intresse för foto och kameror har jag haft sedan tonåren. För många år sedan såg jag en annons om en ateljékamera som var till salu. Det visade sig vara en polyfotokamera från slutet av 1930-talet, tillverkad av Hugo Svensson & Co. i Göteborg.

Polyfoto var ett sätt att framställa porträtt från ett storkort med ett antal småbilder av samma person. Tanken var att man skulle välja ut det bästa av småkortet och beställa en förstoring. Ofta blev det dock aldrig någon beställning av förstoringen. I allmänhet var de flesta av småbilderna lyckade, så de blev istället utklippta som gåva till bekanta.

Kameran är stor till formatet och tillverkad av trä. Den har två likadana objektiv – ett för exponeringen och ett för sökaren. Exponeringen sker på en 12 x 16 cm glasplåt och kan ställas in för 6 till 24 bilder. I sanningsens namn skall

*Bengt-Åke med trådulösare för att bindra rörelseoskärpa. Kan också användas för selfies...
Kameran är höjd- och sänkbar och mycket tung!*

sägas att jag aldrig fotograferat med kameran, men den är originell och pryder sin plats.

*Text: Bengt-Åke Björk
Foto: Ann-Katrin Eklund*

PROFILEN

Ulf Hansson

Född i Strömstad 1965, bott och verkat här sedan dess. Gick ut i arbetslivet direkt efter obligatorisk skolgång. Arbete inom många yrken: Plåtslagare, mekaniker, sjöman, tekniker inom elektronik, med mera. Nu medarbetare på Strömstad museum. Vetgirighet och intresse för många ämnen har gett nya kunskaper, nya arbeten och möjligheter.

Vilken historisk person skulle du vilja träffa?

Anton Söderbom, som gjorde ett enormt, osjälviskt arbete för att dokumentera Strömstads historia. Han skrev om alla tomterna, läge och ägande, från stadens grundande och till år 1900. Hans levnadstid räckte tyvärr inte till planerat verk om Strömstads historia. Det blev en volym om 1600- och 1700-talen och en påbörjad om 1800-talet. Han skrev även artiklar och guider för bad-

gäster. Arkiverade anteckningar handlar om allt från världshistoria till matematik. Han beskrivs som en mycket vänlig man med underbar humor.

Vilket historiskt skeende skulle du vilja dyka ner i för en dag?

Gustav IV Adolfs kröning 1800 i Norrköping. Allt som kunde gå galet gick galet. Kronan passade inte utan skavde håll på kungens hjässa. Den nya hästen var så orolig att kungen tappade riksäpplet när han skulle kliva upp. Under kortegen stannade hästen plötsligt och vägrade röra sig ur fläcken. Det visade sig bero på att där bodde en fager kvinna som brukade ge den äpplen och tränaren något annat. Kyla och blåst gjorde drottningen allvarligt sjuk. Till råga på allt blåste riksbaneret sönder.

Vilket historiskt årtal har fastnat hos dig?

1876, då hela centrala delen av Strömstad brann ner. Ur askan reste sig en ny stad, liksom fågeln Fenix. Försvann gjorde den gamla brokiga staden med små, trånga gränder och hus huller om buller. Den nya blev ljus och luftig, med parker, alléer och vackra promenader. Strömstad är egentligen två helt skilda städer. Gränsen mellan dem är inte geografisk, utan årtalet 1876.

Nytt grepp av SHF

SHF har gjort det igen. Tagit ett nytt grepp i sin verksamhet. Septembers månadsmöte blev denna gång ett 2-dagarsmöte. Temat var historien om Elvira Madigan och löjtnant Sixten Sparre. Elvira var lindanserskan som rymde från cirkusen med löjtnanten. De hamnade i Danmark och höll sig gömda. För att ha en grund att stå på inför föredraget om paret under det ordinarie månadsmötet, togs kontakt med biograf Park för en visning av filmen. På tisdagseftermiddagen samlades ett 60-tal medlemmar och tittade på filmen Elvira

Madigan, från sent 1960-tal. Salongen fylldes och strax började filmen. Förutom filmljudet och musiken hördes inte ett knäpp, inte en mobiltelefonsignal, inget pop-cornstuggande eller prassel i godispåsar. Filmerna upptog allas sinnen.

Efter föreställningen bjöd historieföreningen på kaffe och bulle på restaurang Park. Gästerna lät sig väl smaka och tog sig god tid till mingel och diskussioner om filmerna. Omdömena om filmerna var positiva och det talades om vackra vyer, duktiga skådespelare där huvudpersonen Elvira, spelad av Pia Degermark,

själv gick på linan, utan stuntman. Och ett dramatiskt slut där löjtnanten, spelad av Tommy Berggren, ändade de bådas liv med hjälp av sin revolver. Dock utan bloddränkta scener till det tragiska slutet.

Text och foto: Tage Ödlund.

Drama i ny dager

Ett exempel på en kärlek som räcker in i döden – eller på något annat? Sixten Sparres och Elvira Madigans öde har fånglat människor i nästan 130 år. Kathinka Lindhes forskning sätter kärlekshistorien i ny dager. Kathinka Lindhe är barnbarnsbarn till Sixten Sparre men kopplingen till det berömda kärleksparet var länge okänd för henne. -Det var väldigt, väldigt tabubelagt att prata om den, sa hon till 90-talet åhörare på septembermötet. Pappan berättade dock, i förtroende, när Bo Wider-

bergs film lanserades 1967. Verkligt intresserad av släkthistorien blev hon långt senare. Då var det i första hand Sixtens övergivna hustru Luitgard, född Adlercreutz, som hon ville veta mer om: -Hur kändes det som hände för henne?

Skuldsatt

I sin forskning, presenterad i boken ”Sorgliga saker hände - Elvira Madigan, Sixten och mig”, har Kathinka Lindhe djupdykt i källorna. Bouppteckningen efter löjtnanten och adelsmannen Sixten Sparre

visade en skuldsättning upp över öronen. Han hade också spenderat hustruns stora hemgift, hon kom från en lägre rankad men välsituerad adelsfamilj, och de pengar morfadern satt in på de båda barnens konton. I polisutredningen efter det att Sixten först skjutit Elvira och sedan sig själv redovisas bland deras packning. Hon hade tagit med sig alla ägodelar, han bara ett fåtal klädesplagg - och sin pistol. -En reste för att börja ett nytt liv, den andre hade kanske en annan avsikt, sa Lindhe.

Föredraget om Elvira Madigan, Sixten Sparre och hans hustru Luitgard fånglade SHF-publiken, som inledningsvis fick friska upp minnet genom att sjunga skillingtrycket om dramat.

Kathinka Lindhe har forskat i en tabubelagd släkthistoria.

-Sixten Sparre - en teaterintresserad, galant man med fina vanor - insåg kanske att hans livs pjäs var inne i sista akten.

Elvira Madigan, som egentligen hette Hedvig Jensen, var enligt Lindhe en mycket duktig och uppburn cirkusartist, med lindans och konstridning som sina specialiteter.

-En erfaren yrkeskvinna men oerfaren privat.

”Skitstövel”

Det var i egenskap av teaterrecensent som Sixten först såg Elvira. Efter över ett års uppvaktning lyckades han förmå den 15 år yngre kvinnan att ta det ödesdigra beslutet att lämna familj och cirkusliv.

Kathinka Lindhes dom över sin farmorsfar är hård:

-En fullfjädrad skitstövel. Hennes sympati finns hos hans unga änka. Historien

om Sixten och Elvira spreds snabbt genom skillingtrycket Sorgerliga saker hände... men Luitgard valde tystnaden.

-Kanske är jag osolidarisk som berättar men jag ger henne, av andra utmålad som en bitch, en upprättelse.

I somras fick Lindhe överraskande fyra brev som Luitgard 1889 skrev till sin äldre bror, den ende som hon tycks ha anförtrott sig åt. Hon skriver om Sixten som sin stora kärlek och om hur hon oroas över hans bortavaro.

Strömstadsbor

Till brodern finns det för övrigt en lokal anknytning. Hans son och sonhustru, Carl och Jeanna Adlercreutz, bodde i Strömstad. Det var deras son som skickade breven.

Kathinka Lindhe forskar

vidare. Analys av Sixten Sparres dikter, samlade i museet i hans hemstad Kristianstad, hoppas hon kan ge insikter om hans personlighet.

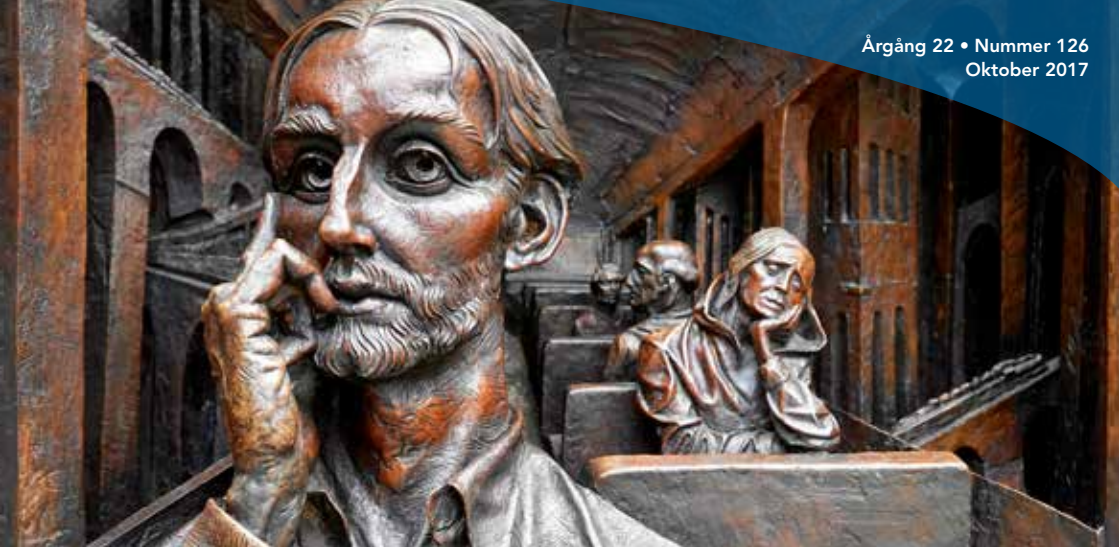
-Vad var han för en människa, hur kunde han vara så egoistisk?

Text: Ann-Katrin Eklund

Foto: Tage Ödlund

DANSKA FAKTA

Danska Svendborg, på Fyn, blev Elvira Madigans och Sixten Sparres tillflyktsort några veckor sommaren 1889, innan de tog båten till ön Tåsinge, där skotten föll. Gravvårdarna där har omvandlats till ett monument och lockar tusentals turister varje år. Efter vigslar i kyrkan är det en sed att bruden lägger sin bukett vid Elviras grav.

HISTORISKA NÖTTER

Yrken

Fråga 1: Vad kallades bödelns assistent?

1. Rackare

x. Bråkare

2. Krake

Fråga 2: Vad gjorde en sexman?

1. Verkställde spöstraff

x. Skötte husdjursaveln

2. Höll ordning i kyrkoförsamlingen

Fråga 3: Större gårdar hade en rättare. Vad var dennes uppgift?

1. Leda det praktiska arbetet

x. Sköta bokföringen

2. Straffa felaktigt beteende

Fråga 4: Hur titulerades en svensk poliskonstapel före 1850?

1. Geschworer

x. Gewaldiger

2. Schäfer

Fråga 5: Vad hade en arkiater sannolikt studerat?

1. Krigskonst

x. Medicin

2. Juridik

Lycka till!

Jan Andersson

Denna artikel har vi hämtat från Tidningen Norra Bohuslän, 1923, då journalisten med signatur X:son fick en intervju med den omtalade norrmanen Jens Kure som var på ett snabbesök i Strömstad för att lägga upp nya planer för sin spritsmuggling.

Den norske polisen som bytte jobb

Skulle Jens Kure slå sig ned i Strömstad?

Den bekante f.d. norske polismannen Jens Kure, omtalad för sina många smuggerier, blev i torsdags för sina senaste bedrifter fria efter att ha varit ådömd 120 dagars fängelse.

Så snart frihetstimman var slagen längtade han efter att få sätta sin fot på spritsmugglarnas helgade jord och i fredags landsteg han här i Strömstad, åtföljd av sina yrkesbröder.

Herr Kure hade låtit sina affärsvänner här veta sin ankomst och då racern lade till vid kajen stod de där med en hjärtlig välkomsthälsning. Sedan hr Kure presenterat sig såväl å tullkammare som å poliskontoret hade han konferens med de förnämsta av spritbörsens representanter här. Det lär nu vara fråga om en helt ny kampanj i vilket endast spritbörsens herrar tills vidare äro invigda.

Det var snabba, lätta båtar – s.k. spritracers, liknande denna båt, som användes av smugglarna.

Herr Kure stannade i Strömstad endast några timmar, men före avresan lyckades en av tidningens medarbetare få ett samtal med honom. Innan Kure öppnade sitt hjärta förvissade han sig dock om att han hade en vän och beundrare framför sig.

Kure yppade nu sin föresats att snart nog slå sig ned här i staden. Han hade intet annat val än att fortsätta med spritsmuggling, men han skulle rikta verksamheten efter helt nya linjer, och därför var hans närvaro här i spritflottans grannskap nödvändig.

Han hade förut varit oförsiktig i sitt uppträdande, men han hade nu lärt sig åtskilligt som vore honom till nytta.

Den norska marknaden är alldeles förstörd, förklarade hr Kure, och nu skall det svenska inlandet bearbetas, där finns mycket ”obruten jord”.

Konsortiet förfogar över tvenne racers, en från Fredrikshald och en från Strömstad och leverans kan ske några timmar efter beställningen.

X:son

Det är Stefan Kihlberg som leder den nya cirkeln som hålls på museet.

Norges centrum låg i Bohuslän

SHF:s nya studiecirkel om "Det norska Bohuslän" har nu startat.

Det är cirkelledaren Stefan Kihlberg som lagt upp ett mycket ambitiöst program. Cirkeln skall studera hur det såg ut och fungerade i Bohuslän när vi tillhörde Norge.

De olika avsnitten skall behandla : vikingatid, medeltid, unionstid, 1500-tal och 1600-tal fram till 1658.

På öppningsmötet den 7 september gick Stefan igenom studiecirkeln upplägg. Bl a kunde han konstatera att Bohuslän var

Norges verkliga centrum ca. år 1 000 - 1 200.

- Här bodde alla av betydelse, kungar och mäktiga stormän. Och Kongahälla, strax sydväst nuvarande Kungälv, var under en tid Norges huvudstad, framhöll Stefan.

Det var också i Kongahälla som det s.k Trekungamötet hölls år 1101, då Norges, Sveriges och Danmarks kungar träffades för att stifta fred.

Som studiematerial har Stefan tagit fram ett antal kompendier som kompletteras med böcker som

beskriver den aktuella perioden. Förutom cirkelkvällar var 14:e dag planeras också flera resor till historiskt intressanta platser.

*Text: Åke Svanberg
Foto: Rolf Lindqvist*

Studiecirklar som pågår är Foto och Café Vinyl. Se vår hemsida: www.historieforeningen.se Intresserad? skriv till info@historieforeningen.se

Ann Smith släkt med Emilie kom till inspelningen och mötte Pia vid den Smithska familjegraven.

Emilie-filmen på väg mot mål

Arbetet med filmen om Emilie Flygare-Carlén har nu nått så långt att praktiskt taget alla inspelningar är klara.

Nu väntar ett omfattande redigeringsarbete som skall pågå hela hösten. I slutet av augusti filmade teamet på kyrkogården i Strömstad och på Tanums Gestgifveri. Emilie gestaltades denna gång av

Pia Welin som i vanliga fall arbetar på Strömstads museum. Bl a spelade man in sekvenser med Emilie i djup sorg vid sonen Edwards grav. Så här berättar Pia i en intervju med SHF-tidningen:

Hur upplevde du filmarbetet?

Nervöst, jag har ju aldrig stått framför en filmkamera tidigare. Mycket väntan mellan tagningarna, rätta

till kläder, make-up, tänka på repliker. Men otroligt spännande. Som amatör har jag också förstått, om inte förr, vilket fantastiskt svårt jobb skådespelare har. De är beundransvärda.

Du är ju en gladlynt person, hur kändes det att gå in i rollen som en sträng kvinna, fylld av sorg?

Oroligt att det inte skulle verka äkta. Ansiktsuttryck och mina repliker skulle ju

*Pia som Emilie vid sonen Edwards grav...
och Pia som Pia på museet.*

kopplas till känslor. Men jag hade all hjälp av mycket duktig producent och fotograf/regissör, och bra stöttning från nära och kära och kolleger på museet.

Har ditt förhållande till Emilie påverkats nu?

Absolut, som många andra hade jag bara en viss kunskap om henne. Men när det blev klart i våras att jag skulle spela en av rollerna har jag fördjupat

mig i hennes liv. Förutom sin litterära storhet måste hon ha varit oerhört stark som människa som trots personliga motgångar fortsatte sin framgångsrika författarkarriär.

Känns det pirrigt nu i väntan på den färdiga filmen?

Oh ja! Ovant men spännande. Och stora förhoppningar vad det här projektet kan komma att betyda för Strömstad. Och inte minst

museets verksamhet, här har vi alla möjligheter att visa upp Emilies storhet.

Text: Åke Svanberg

*Foto: Marita Adamsson,
Strömstads Tidning
Åke Svanberg och
Karin Hjårling Karlsson.*

Kommande möten

Månadsmöte

SARPSBORG 1000 ÅR.

Onsdag 4 oktober
Folkets Hus kl. 19.00
Föreläsare: Karl Einar Kure

Månadsmöte

EMILIE FLYGARE - CARLÉN

Onsdag 1 november
Folkets Hus kl. 19.00
Föreläsare: Bodil Tingsby

Månadsmöte

TRADITIONSENLIGT JULMÖTE

Onsdag 6 december
Folkets Hus kl. 19.00
Ulf Hansson & Jan Andersson

Månadsmöte

PROGRAM, SE DECEMBERTIDNING.

Onsdag 10 januari
Folkets Hus kl. 19.00
Föreläsare: Se decembertidning.

Medlemmar!

Sedan starten för 21 år sedan har
textrutan brevid aldrig varit tom!
Hjälp oss fylla den även i framtiden!

Nya medlemmar i SHF: Mycket välkomna:

Hasse Hassling	Strömstad	Öla Nilsson.	Strömstad
Anders Hedenstedt.	Resö	Marit Nilsson.	Strömstad
Erika Hedenstedt Appelgren	Resö	Dick Schef.	Strömstad
Rolf Pettersson.	Strömstad	Barbro Garbrant.	Göteborg
Leif Gunnarsson.	Strömstad		
Elisabeth Mannvik.	Strömstad		

Vi Sponsrar Strömstad Historieförening

